

LUX

3 FILMAI
24 KALBOS
28 ŠALYS

FILM

DAYS

TONI ERDMANN
(„TONIS ERDMANAS“)

Maren Ade
Vokietija, Austrija, Rumunija

LUX
FILM PRIZE
EUROPOS PARLAMENTAS
REMIA KULTŪRĄ

ye10
ars

Europos Parlamentas

TONI ERDMANN

„Tonis Erdmanas“

REŽISIERĖ: MAREN ADE

Pamačiusi netikėtai pasirodžiusį savo tėvą, Inesa – verslininkė, dirbanti Bukarešte įsikūrusioje vokiečių įmonėje – neslepia susierzinimo. Tobulai sustyguotas jos gyvenimas plaukia be mažiausių nukrypimų, bet kai tėvas paklausia: „Ar tu laiminga?“, ji nesugeba atsakyti ir tai žymi gilaus sukrėtimo pradžią. Tėvas, kuris jai trukdo gyventi ir kurio ji gėdijasi, daro viską, kad ji rastų savo gyvenimo tikslą. Jis net susikuria tam personažą – tai pokštininkas Tonis Erdmanas...

Filmo konfliktą būtent ir sudaro šie sudėtingi santykiai, tačiau jis turi ir netikėtą komišką užtaisą, kuris atsiranda iš tėvo gebėjimo prisiimti neįprastus vaidmenis ir pajuokti jo dukrą supančių įtakingųjų asmenų pasaulį. Specialiai to nesiekdamas, šis personažas atskleidžia didelę socialinę ir ekonominę nelygybę, kurią sukuria didieji bosai, priimančys ekonomikos globalizacijos sprendimus.

NELAUKTA KOMEDIJA

2016 m. Kanų kino festivalyje pristatytas filmas *Toni Erdmann* („Tonis Erdmanas“) ir kritikus, ir publiką sužavėjo savo juodu humoru – šis filmas dažnai apibūdinamas kaip komedija, nors komiškų momentų jame tikrai mažiau, nei gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio. Tačiau būtent humoras padeda lengvai suprasti šį filmą, ir, kiek pamąščius, nesunku atpažinti už šios kontrastingos tėvo ir dukters poros slypinčias klasikinės cirko figūras: Augustą ir baltąjį klouną.

Tėvas Vinfrydas akivaizdžiai prisiima klouno su tradiciniais Augusto atributais vaidmenį: jam būdingas perdėtas makiažas, raudona nosis, kurią čia atstoja groteskiškas dantų protezas, perukas, netinkantys rūbai, tam tikras besaikiškumas, įžūlumas ir daugiau ar mažiau dirbtinas negrabumas. Dažnai jis stengiasi sukelti betarpišką juoką savo perdėtu ekspresyvumu, netašytumu ar provokuodamas didesnėmis ar mažesnėmis aukomis pasirinktus pokalbių partnerius.

Jo duktė Inesa, atvirškščiai, iš pradžių atrodo be galo rimtas personažas, neturintis jokio humoro jausmo, daugiau ar mažiau kantriai tveriantis savo tėvo išsišokimus. Jos vaidmuo ir jo komiškumo potencialas atsiskleidžia tik filmui įsibėgėjus, ypač kai ji priima svečius levos kostiumu. Štai tada Inesos charakteryje ir pastebime baltojo klouno savybių, ypač fizinių: tai personažas, kuris niekuomet negali prarasti savitvards, santūrumo, visada turi išlikti orus, tačiau po kurio išoriniu rimtumu slypi tragikomiškas potencialas.

RIMTA, JEI NE DRAMATIŠKA ISTORIJA

Tačiau šis filmas – ne cirko numeris. Atvirškščiai, tikrame gyvenime klounas gali priversti jį supančius žmones jaustis nepatogiai – būtent taip ir atsitinka, kai Vinfrydas kišasi į savo dukters profesinį gyvenimą ir vis išmušinėja ją iš vėžių, apsimetęs Toniu Erdmanu. Ypač įsimename sceną, kurioje Inesa po sunkios darbo dienos vakarieniauja restorane su dviem „draugėmis“ ir staiga joms už nugaros pasirodo tėvas su peruku, kuris apsimeta esantis Jono Triako treneris. Tonis prajuokina filmo žiūrovus ir dvi drauges, tačiau galime nuspėti, kad po tariamu Inesos šaltakraujiškumu slypi gilus susierzinimas, ir jis mums lengvai suprantamas.

Taip paprastai išryškėja filmo konfliktas: tėvas ir duktė yra nutolę, Inesa dabar gyvena kitame pasaulyje nei jos tėvas, taigi, ar pavyks jiems vėl suartėti ir atrasti vienam kitą prieš galutinį išsiskyrimą? Šią sunkią liniją filmo pradžioje aiškiai pradeda brėžti seno Vinfrydo šuns mirtis – ji veikia kaip visos istorijos katalizatorius: nors tiesiogiai tai filme neparodoma, nesunkiai suprantame, kad tėvas šį įvykį priima kaip ženklą, kad jis pats sensta, ir tai paskatina jį vykti į Bukareštą ir susirasti ten savo dukterį.

Filme, beje, žaidžiama pabaigos laukimu: dviejų personažų susitikimas po ilgo išsiskyrimo sutampa su tariama ar skelbiama tėvo, persirengusio sunkiu bulgaro kostiumu, mirtimi. Atrodo, kad jį išstiks infarktas, tačiau galų gale jis atsikelia, o tada naudojama elipsė ir pradedamas kitas epizodas – dukterė ateina į laidotuves. Akimirksnį galime pagalvoti, kad tai jos tėvo laidotuvės, tačiau vėliau sužinome, kad laidojama močiutė. Taigi paskutinė dramatinė linija – mirties – visada juntama, nors ir įgudusiai maskuojama scenarijaus gudrybėmis: močiutės mirtis pakeičia tėvo mirtį ir žiūrovui tai mažiau dramatiška, nes jis jos nepažįsta.

DRAMATINĖ DINAMIKA

Filmas turi aiškiai nubrėžtas dramatinės linijas, tačiau kiekvienam epizodui būdinga savita dinamika, pažymėta tėvo ir dukters konfrontacijos, kai abu bando simboliškai pasirodyti vienas už kitą pranašesni. Jie toli gražu nemėgina susitaikyti: jiems būdingas aiškiai įžvelgiamas konfliktinis ryšys, kai kiekvienas mėgina primesti kitam savo valių. Be abejonės, Vinfrydo žodžiais tariant, tai konfrontacija dėl pagrindinių gyvenimo vertybių, tačiau greitai ji tampa asmenybių konfliktu. Ir nors iš pradžių atrodo, kad Vinfrydas savo stotu ir humoru ima viršų prieš Inesą, netrukame suprasti, kad ji sugeba jam atsikirsti ir pakreipti situaciją savo naudai: kai viename iš pačių pirmųjų epizodų jis su ironija pasakoja, kad pasisamdė įdukra, ji nesumišusi atšauna, kad tai puiku, nes dabar jai nebereikės jam skambinti gimimo dieną! Be to, Bukarešte ji nušluosto jam nosį, kai šis jai kalba apie laimę ir gyvenimo prasmę: su ironišku abejingumu papriekaištauja, kad tėvas kalba labai jau pakiliais žodžiais, ir sumaniai atsako klausimu į klausimą jam pačiam.

Vis dėlto apsimitęs Tونی Erdmanu Vinfrydas ją užgožia savo groteskiškais pasisakymais ir ne kartą priverčia jaustis nemaloniai, kaip jau minėtoje restorano scenoje arba pasirodęs jos darbovietės terasoje, kur sumano pajauokauti su oro gadinimo pagalve!

Tačiau Inesa, nors atrodo gležnutė, atsiskleidžia kaip arši kovotoja, pvz., ji imasi iniciatyvos pasikviesti tėvą į vakarėlį su draugais, kur atvirai prieš jį vartoja kokainą ir kur nepadoriai elgiasi jos kolega (ir meilužis) rumunas – laiko šampano butelį kaip falą. Taigi visu savo elgesiu ji siekia parodyti tėvui savo naują įvaizdį, kuris jį labai trikdo ir visiškai neatitinka jos, kaip mažos mergaitės, prisiminimo, kurį jis, be abejo, išsaugojo. Vadinas, ir ji stengiasi priversti jį jaustis nepatogiai aplinkoje, kuri jam giliai svetima. Vis dėlto pastebime, kad iš tikrųjų šioje situacijoje ji nesiekia pasirodyti pranašesnė, nes nusprendžia išeiti iš diskotekos nemėgindama net simboliškai parodyti savo viršenybės: galų gale būtent ji parodo iniciatyvą priartėti prie tėvo.

Tačiau prieš šią susitaikymo sceną įtampa tarp jų auga – ypač jiems lankantis naftos perdirbimo gamykloje, kur ji pasinaudoja savo tėvu norėdama daryti spaudimą vadovui rumunui – taip, kad dėl nevykusio Vinfrydo juokelio vienas darbininkas atleidžiamas iš darbo. Galiausiai jis tampa savo paties – savo maskarado – įkaitu ir dukterė simboliškai jį sutriuškina automobilyje, pasakydama, kad šalies ekonominiams vystymuisi tokie atleidimai būtini ir jo naivus „žalialis“ sentimentalizmas čia nieko nepakeis.

Sugniuždytas tėvas grįžta pas rumunę – jis išsaugo jos vizitinę kortelę – ir pristato jai kaip Vokietijos ambasadorius. Jėgų santykis dar kartą apsiverčia ir dukterė tampa šios komedijos įkaite: iš pradžių ji priverčiama negrabiai dažyti kiaušinį, o paskui, lyg to dar būtų negana, visa gerkle plėšti dainą prieš gausiai susirinkusią šeimą. Tačiau ilgai netrukus ji, visiškai neprarasdama orumo, parodo kulnus ir palieka savo tėvą.

FILMO RITMAS IR KULMINACIJA

Kintantys jėgų santykiai kiekvienai scenai suteikia savitą dinamiką – niekada nežinome, ar scena baigsis tėvo ar dukters pergale. Ir nors dažnai jos nuspalvintos humoro, taip pat pastebime, kad režisierius nesibaimina ištęsti daugelio filmo epizodų – filmas trunka ilgiau nei 2,5 val. Nors

daugelis žiūrovų šį filmą žiūri kaip komediją, įvairūs epizodai praktiškai vyksta realiuoju laiku, o tai verčia žiūrovą jaustis ypač nesmagiai. Ne kartą – pvz., restorano, diskotekos, naftos perdirbimo gamyklos, rumunų šeimos scenose – juntama vieno ar kito veikėjo įtampa, nors kartais humoras priverčia ir nusijuokti. Pavyzdžiui, pirmasis susitikimas ambasadoje su generaliniu direktoriumi Henebergu, kuris pakviečia Inesos tėvą išgerti taurės kartu su dukterimi, yra pilnas nepasakytų dalykų, kuriuos vis dėlto galime suprasti iš užuominų. Scena pakankamai ilga, – nors, kaip tėvas, gerai nesuprantame, kas vyksta, – kad pajustume, kaip įsivyrauja nesmagi atmosfera, ypač kai numanome, kad Inesa padarė neteisingą ėjimą (arba papuolė į generalinio direktoriaus paspęstus spąstus).

Ši įtampa labai juntama ir scenoje, kuri žymi filmo kulminacijos tašką – bendradarbių vakarėlyje, per kurį visi apsinuogina ir žiūrovai priverčiami kvatotis. Kulminacinė scena ne tik juokinga – ji atskleidžia ir giliają filmo prasmę. Joje nėra jokios tėvo ir dukters konfrontacijos: pati Inesa, pasidavusi grynai psichologiniam spaudimui, staiga nusprendžia nusirengti ir priimti savo vesnos levos kostiumu. Žinoma, šis gestas turi metaforinę prasmę – jos apsinuoginimas yra ne tik fizinis, bet ir moralinis. Inesa nusimeta visas kaukes, kurias ji iki šiol nešiojo šiame iliuzijų ir melų pasaulyje. Būtent šis kaukių atsikratymas leidžia jai galų gale susitaikyti su tėvu, kuris netrukus pasirodo su pačia absurdiškiausia kauke, kokia tik gali būti! Tada suprantame, kad Tonio Erdmano kaukės yra matomos ir juokingos, o Inesos pasaulį užvaldžiusios kaukės yra nematomos ir dramatiškos, be to, jos nuodija jos gyvenimą, kol galiausiai ji nutaria jų atsikratyti.

Neaišku, ar šį pasikeitimą lėmė akistata su tėvu – galbūt lemiamą vaidmenį turėjo melų kaupimasis, kurį juntame per visą filmą. Pavyzdžiui, kai viršininkas paprašo Inesos surengti vakarėlį, kuriame visi neva būtų atsipalaidavę ir kuris padėtų sutvirtinti bendradarbių ryšius, nesunkiai pastebime, kad ši ji suvokia kaip veidmainystės viršūnę. Beje, kitas epizodas ypač gerai parodo melą ir kaukes, būdingas didiesiems verslo pasaulio bosams: Inesos viršininkas Žeraldas po susitikimo su generaliniu direktoriumi Henebergu pasiūlo jai permiegoti su atsakingas pareigas užimančiu rumunu Timu, kad patrauktų jį savo pusėn ir sustiprintų įgyvendinamą strategiją... Inesa taip ir pasielgia, bet greitai suprantame, kad šis partneris rumunas ir taip yra jos meilužis, ir viešbučio kambaryje, kur jie susitinka, jis jai netrukus pasako, kad Žeraldas iš tikro žino apie jų neva slapta ryšį. Taigi, kiekvienas žaidžia dvigubą ar trigubą žaidimą, bet čia pamatome, kad susikaupe labai įskaudina Inesą ir jį įsiunta. Ji atsisako su juo mylėtis, su dingstimi, kad neprarastų savo patrauklumo, ir pasiūlo savo meilužiui pasitenkinti su aptarnaujančio personalo atneštais pyragaičiais! Scena labai juokinga, bet ji atskleidžia begalinį verslo pasaulio veidmainiškumą ir moralinę prievartą – jis yra pasiruošęs priversti jauną moterį fiziškai atsiduoti. Pirmą kartą tai sukelia jai sukrėtimą.

RUMUNIJA ANTRAJAME PLANE

Režisierius į pirmąjį planą iškelia jaunos moters asmeninius santykius su savo tėvu, bet taip pat su įvairiais bendradarbiais ir vadovais. Parodoma, kad verslo pasaulį valdo melas, kuriuo pridengiami akivaizdūs galios santykiai, tačiau įvykių vietas atskleidžia platesnį socialinį kontekstą. Konsultacijų kabinete, kuriame dirba Inesa, užduotis yra restruktūrizuoti Rumunijos naftos perdirbimo pramonę, kad ji taptų našesnė, nesvarbu, kad to kaina – daugybė iš darbo atleistų žmonių. Bet šis aspektas išryškėja tik pamažu, nes filme daugiausia dėmesio skiriama privilegijuotųjų lankomoms vietoms – ambasada, prabangiems viešbučiams, didžiųjų įmonių biurams, diskotekai, – kur leidžia laiką jaunoji moteris. Kai tėvas ją palieka prieš vėliau sugrįždamas apsimitęs Tونیu Erdmanu ir kai ji su juo atsiveikina iš savo balkono, kamera nežymiai parodo išvirkščiąją dekoracijų pusę: kadro pakraštyje matome apgriuvusius namus, aptvertus nepermatoma siena, kurie akivaizdžiai yra miesto lūšnyčių dalis. Socialinė segregacija akivaizdi ir „tikroji“ Rumunija išlenda tik retkarčiais, pvz., kai Inesa yra priversta šauktis vietinių „amatininkų“, kad šie atraktų antrankius, kurių raktus jos tėvas pamiršo!

Žinoma, tarp šių dviejų pasaulių žiojėjanti praraja negailestingiausiai atsiskleidžia vizito naftos perdirbimo įmonėje metu. Šiame epizode pamatome verslininkų kontorose parengtų planų ir priimtų sprendimų, apie kuriuos gamyklos darbininkai rumunai visiškai nieko nenučiuokia, nors nuo to priklauso jų likimas, padarinius. Vis dėlto neatrodo, kad ši praraja slėgtų jaunąją moterį, kuri sugrįžusi į automobilį pateisina šią politiką tariama nauda ekonomikos vystymuisi. Be to, filmo pabaigoje parodoma, kad ji galutinai nepalieka verslo pasaulio, nes ji tik paprasčiausiai pereina į kitą konsultacijų įmonę. Tačiau mes nežiūrime Inesos akimis – mes jau esame pakankamai paveikti to, kaip filme rodomas šis pasaulis, veidmainiškumas ir žmogiškųjų santykių žiaurumas!

KELETAS KLAUSIMŲ PAMĄSTYMU

Filme *Toni Erdmann* („Tonis Erdmanas“), be jau išanalizuotų temų, yra daug aspektų, kuriuos verta papildomai apmąstyti.

Vyriškosios ir moteriškosios lyčių santykiai taip pat yra dominavimo santykiai. Iš šios perspektyvos įdomu paanalizuoti Inesos santykius su kolegomis ir vadovais: kokių užuominų filme pateikiama apie lyčių santykius? Ar moterys rodomos kitaip nei vyrai? O jų skirtumai – akivaizdūs ar užslėpti? Kaip tarp lyčių pasireiškia dominavimo santykiai?

Kokia konkrečiai ekonominė strategija rodoma filme *Toni Erdmann* („Tonis Erdmanas“)? Koks skirtingų veikėjų – vokiečių ir rumunų – vaidmuo?

les grignoux

10 METŲ EUROPOS KINO EUROPIEČIAMS

Europos Parlamentas džiaugiasi galėdamas pristatyti tris dėl 2016 m. LUX KINO APDOVANOJIMO besivaržančius filmus:

À PEINE J'OUVRE LES YEUX („Kai atmerkiu akis“),

režisierė Leyla Bouzid

Prancūzija, Tunisas, Belgija, Jungtiniai Arabų Emyratai

MA VIE DE COURGETTE („Mano, Cukinijos, gyvenimas“),

režisierius Claude Barras

Šveicarija, Prancūzija

TONI ERDMANN („Tonis Erdmanas“), režisierė Maren Ade

Vokietija, Austrija, Rumunija

Šios daugialypės istorijos, kurios yra talentingų jaunų režisierių begalinio atsidavimo ir kūrybiškumo rezultatas, bus rodomos per jau penktąjį kartą organizuojamas LUX KINO DIENAS.

LUX KINO APDOVANOJIMAS

Kultūra atlieka esminį vaidmenį kuriant mūsų visuomenes.

Todėl Europos Parlamentas, siekdamas padidinti Europos filmų platinimą Europoje ir paskatinti Europos masto diskusijas svarbiausiais visuomenės klausimais, 2007 m. įsteigė LUX KINO APDOVANOJIMĄ.

LUX KINO APDOVANOJIMAS – ypatinga iniciatyva. Kadangi daugelis Europos šalių bendros gamybos kino filmų rodomi tik kilmės šalyse ir retai platinami kitose, net ir Europos Sąjungos, šalyse, LUX KINO APDOVANOJIMAS trims Europos filmams suteikia retą galimybę – jie subtitruojami 24 ES oficialiosiomis kalbomis.

Europos Parlamento nariai balsuos dėl vieno LUX KINO APDOVANOJIMO nugalėtojo, kuris bus paskelbtas 2016 m. lapkričio 23 d.

LUX KINO DIENOS

Įsteigus LUX KINO APDOVANOJIMĄ pradėtos organizuoti LUX KINO DIENOS. Nuo 2012 m. trys dėl LUX KINO APDOVANOJIMO besivaržantys filmai pristatomi platesnei Europos auditorijai per LUX KINO DIENAS.

Vykstant LUX KINO DIENOMS kviečiame patirti neišdildomų kultūrinių įspūdžių ir peržengti sienas. 2016 m. spalio – gruodžio mėn. galėsite prisijungti prie kino mėgėjų iš visos Europos ir pažiūrėti filmus *À peine j'ouvre les yeux* („Kai atmerkiu akis“), *Ma vie de Courgette* („Mano, Cukinijos, gyvenimas“) ir *Toni Erdmann* („Tonis Erdmanas“)! Viena iš 24 oficialiųjų Europos Sąjungos kalbų. Nepamirškite balsuoti už jums labiausiai patikusį filmą mūsų svetainėje luxprize.eu arba mūsų „Facebook“ puslapyje!

PUBLIKOS PRIZAS

Publikos prizas yra LUX KINO APDOVANOJIMO filmams žiūrovų teikiamas apdovanojimas. Nepamirškite balsuoti už filmus *À peine j'ouvre les yeux* („Kai atmerkiu akis“), *Ma vie de Courgette* („Mano, Cukinijos, gyvenimas“) ir *Toni Erdmann* („Tonis Erdmanas“)! Galbūt būsite išrinktas dalyvauti 2017 m. liepos mėn. vyksiančiame Tarptautiniame Karlovi Varų kino festivalyje – Europos Parlamento kvietimu – ir paskelbti publikos prizą pelniusio kino filmo pavadinimą.

ŽIŪRĖK,
DISKUTUOK
IR BALSUOK!

@luxprize

#luxprize

LUX
PRIZE
.EU

REŽISIERĒ: Maren Ade

SCENARIJAUS AUTORĒ: Maren Ade

VAIDINA: Sandra Hüller, Peter Simonischek, Michael Wittenborn, Thomas Loibl, Trystan Pütter, Lucy Russell, Hadewych Minis, Vlad Ivanov, Victoria Cocias

OPERATORIUS: Patrick Orth

PRODIUSERIAI: Janine Jackowski, Jonas Dornbach, Maren Ade, Michel Merkt

GAMYBA: „Komplizen Film“

GAMYBOS PARTNERIAI: „Coop99 Filmproduktion“, KNM, „Missing Link Films“, SWR/WDR/Arte

METAĪ: 2016

TRUKMĒ: 162 min.

ŽANRAS: vaidybinis filmas

ŠALYS: Vokietija, Austrija, Rumunija

ORIGINALO KALBA: vokieċu, angļu

PLATINTOJAS: „A-One Films Estonia OÜ“

